

KLASİK CUMHURİYETÇİ ÖZGÜRLÜK BAĞLAMINDA NİCCOLO MACHIAVELLİ'Yİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Mehmet KANATLI¹

Makale İlk Gönderim Tarihi / Recieved (First): 15.06.2020

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 01.10.2020

Özet

Özgürlük konusunda bireyin mi yoksa toplumun mu öncelikli olacağına dair günümüzde yürütüle modern özgürlük kavramına yönelik tartışmaların teorik zeminde önemli referanslarından biri de kuşkusuz Niccolo Machiavelli'dir. Modern dönem siyaset biliminin kurucuları arasında değerlendirilen Niccolo Machiavelli'nin siyaset düşüncesinde özgürlük kavramına yönelik eleştiriler iki zıt kutupta toplanmaktadır. Bir tarafta Machiavelli'nin Prens adlı eseriyle zorbayı bireysel özgürlüklerin karşısına konumlandığı iddia edilirken, diğer tarafta Machiavelli'nin özgürlük savunucusu olduğu tezi ileri sürülür. Machiavelli'nin özgürlük savunucusu olduğu yönünde geliştirilen argümanlar Machiavelli'yi klasik cumhuriyetçi özgürlük geleneğinin modern temsilcisi olarak kodlar. Machiavelli'yi klasik cumhuriyetçi özgürlük bağlamında değerlendiren bu çalışmada ise iki argüman öne sürülmüştür. Bunlardan birincisi; Prens ve Söylevler adlı eserlerde ortaya çıkan tiran- yurttaş özgürlüğü geriliminin Machiavelli'de son kertede cumhuriyetçi özgürlüğe evrildiğidir. İkinci olarak ise; Machiavelli'nin içinde yaşadığı dönemdeki toplumsal çatışmaların Machiavelli tarafından geliştirilen Virtu kavramına içerilemeyeceği özellikle tartışılarak, bütün çabalarına rağmen Machiavelli'nin tiranlık-yurttaş özgürlüğü gerilimini aşamadığı ve her defasında yurttaş özgürlüğü karşısında tirana ihtiyaç duymak zorunda kalacağı yönünde bir argüman geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Machiavelli, Klasik Cumhuriyetçi Özgürlük, Virtu, Fortuna

RETHINKING NICCOLO MACHIAVELLI WITHIN THE CONTEXT OF CLASSICAL REPUBLICAN FREEDOM

Abstract

Niccolo Machiavelli is undoubtedly one of the important references in the theoretical grounds of the discussions on the concept of modern freedom, which are carried out today about whether the individual or society will have priority in the issue of freedom. Criticisms of the concept of freedom in the political thought of Niccolo Machiavelli, who is considered among the founders of modern term political science, gather at two opposite poles. On the one hand, it is claimed that Machiavelli in his masterpieces, Prince, formulates a tyrant as an obstacle in exercising individual liberties, while on the other hand, it is hypothesized that Machiavelli is a defender of individual freedom. Arguments that regard Machiavelli as a defender of freedom encode Machiavelli as a modern representative of the classical republican tradition of freedom. In this study by assessing Machiavelli in the context of classical republican freedom, two arguments are put forward. The first of these is that; the tension of the tyrant-citizen freedom that emerged in the works named Prince and Discourses has evolved into Republican freedom in Machiavelli in the last instance. Secondly, it is argued that once social conflicts during the period Machiavelli has lived is taken into account, the concept of Virtue developed by Machiavelli cannot overcome the tyranny-citizen freedom tension and will have to need a permanent tyrant against individual freedoms.

Keywords: Machiavelli, Classical Republican Freedom, Virtue, Fortune

¹ Öğr. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mehmet.kanatli@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2215-4038>

1. Giriş

Niccolo Machiavelli'nin siyaset teorisi Machiavelli'nin yaşadığı dönemin tarihsel ve toplumsal bağlamına bakıldığında o tarihten günümüze değin genel anlamda sosyal bilimler, özel anlamda ise modern siyaset bilimi alanlarına son derece önemli açılımlar getirmiştir. Machiavelli'nin siyasal teorisi hakkında literatürde yer alan tartışmalarda ya Machiavelli'nin amaca ulaşmak için her şeyi mubah gördüğü gerekçesiyle ahlakı ayaklar altına aldığı iddia edilerek Machiavelli yadırganır, ya da politik teorisinde toplumsal gerçekliği insanın doğasındaki gerçekliklerden türettiği için Machiavelli reel politiğin gerçek temsilcisi olarak alkışlanır. Machiavelli hakkındaki bu ikircikli tutum düşünürün özgürlük kavramsallaştırması için de geçerliğini korumaktadır. Kimi büyük düşünürler Machiavelli'nin Prens adlı eseriyle tiranlığı ve zorbalığı bireysel özgürlük karşısına konumlandığı için onu özgürlük düşmanı bir düşünür olarak ifade eder. Öte taraftan, bazı düşünürler ise; Machiavelli'nin temel amacının klasik cumhuriyetçi gelenekte yer alan özgürlük idealini gerçekleştirmek olduğunun altını özellikle çizer ve Machiavelli'nin Söylevler adlı eserine vurgu yaparak Machiavelli'nin esasında özgürlük savunucusu bir düşünür olduğunu iddia eder. Bu bağlamda, Rousseau Toplum Sözleşmesi adlı eserinde Machiavelli'yi krallara ders vermiş gibi görünen fakat esasında halklara büyük dersler vermeye çalışan bir düşünür olarak tasvir eder (Rousseau (1999), aktaran Yaşlı, 2016: 5). Hegel ise Machiavelli'nin asıl amacının İtalya'nın siyasi birliğini sağlamak olduğunu ve dolayısıyla da İtalyan birliğinin sağlanmasının Machiavelli açısından bireysel özgürlüklerden daha önemli olduğunu belirtir (Hegel (1975), aktaran; Yaşlı, 2016: 6).

Machiavelli'nin Prens ve Söylevler adlı eserlerinin özgürlükler bağlamında birbirine karşıt eserlermiş gibi konumlandırılması, Machiavelli'nin özgürlük savunucusu mu yoksa tiranlık savunucusu mu olduğu yönünde bir hayli tartışmaya yol açmıştır. Marcia Colish bu türden tartışmaların devam etmesinin temel sebebini siyasi düşünceler tarihi yazımında uygulanan saf metinsel tarihçilik yöntemden kaynaklandığını ve dolayısıyla Machiavelli'nin her iki eserinin de dilsel, toplumsal ve tarihsel bağlamda birlikte ele alınması gerektiğini iddia eder (Colish, 1971: 325). Bu türden yöntemi benimsemiş olan araştırmacıların genelde vardıkları kanı; Machiavelli'nin cumhuriyetçi özgürlük fikrini hayata geçirirken Prens adlı eserinde tirana veya prene yönelik söylemlerin araçsal bir özelliğe sahip olduğudur. Bir başka deyişle, her iki eseri birbiriyle bağlantılı ele alan araştırmacıların temel tezi; Machiavelli'nin Prens adlı eserindeki temel amaç, cumhuriyetçi özgürlük idealinin gerçekleştirilmesi için tiranı araçsal bir özelliğe kavuşturmadır (Vatter, 2000: 16). Bu doğrultuda, Armağan Öztürk, cumhuriyetçi özgürlük ve kurucu lider temalarını işlediği 'Machiavelli Düşüncesinde Cumhuriyetçi Özgürlük ve Kurucu Lider İmgesi' adlı makalesinde "kurucu lider imgesinde kristalize olan güçlü prens özleminin Machiavelli felsefesi içerisinde araçsal bir değere sahip olduğu" sonucuna ulaşır (Öztürk, 2013: 181). Benzer şekilde, Machiavelli'nin iki eserini birden ele alan Michael Sandel de Machiavelli'nin siyaset felsefesinde özgürlük cumhuriyetçi öz-yönetime, öz-yönetim de yurttaşlık erdemine dayandırıldığı için Machiavelli'nin temel amacının İtalyan siyasal birliğini sağlayarak yurttaş özgürlüklerini güvence altına almak olduğunu ifade eder (Sandel, 1996: 126). Daha da önemlisi, Michael Sandel'in Machiavelli'de özgürlük anlayışına dair görüşlerini destekleyen Richard Dagger'a göre ise; cumhuriyetçi gelenek içindeki özgürlük anlayışının özünü modern dönem teorisyeni olan Machiavelli'de görmek pekâlâ mümkündür (Dagger (2004), aktaran Şahin, 2008: 28).

Machiavelli'yi klasik cumhuriyetçi özgürlük bağlamında değerlendiren bu çalışmada ise iki argüman öne sürülecektir. Bunlardan birincisi; Prens ve Söylevler adlı eserlerde ortaya çıkan tiranlık-özgürlük geriliminin Machiavelli'de son kertede cumhuriyetçi özgürlüğe evirildiğidir. İkinci olarak ise; Machiavelli'nin içinde yaşadığı dönemdeki toplumsal çatışmaların Machiavelli tarafından geliştirilen Virtu kavramıyla ifade edilemeyeceği özellikle tartışılarak, bütün çabalarına rağmen Machiavelli'nin tiranlık-yurttaş özgürlüğü gerilimini aşamadığı ve her defasında yurttaş özgürlüğü karşısında tirana ihtiyaç duymak zorunda kalacağı yönünde bir argüman geliştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda makale

iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Machiavelli'deki özgürlük kavramı ile klasik cumhuriyetçi özgürlük arasındaki ilişki ele alınarak Machiavelli'nin özgürlüğe dair argümanlarının klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışındaki yeri belirlenmeye çalışılacaktır. İkinci ana bölümde ise Machiavelli'deki insan doğasına içkin tasvirin ve dönemin kapitalist toplumsal ilişkilerin kurucu iktidar-yurttaş özgürlüğü bağlamında ne tür paradokslara yol açtığı hususu tartışılarak Machiavelli'nin tiran-yurttaş özgürlüğü diyalektiğinde neden sürekli bir tirana ihtiyaç duyacağı açıklanmaya çalışılacaktır.

2. Klasik Cumhuriyetçi Özgürlük Anlayışı ve Machiavelli

Klasik Cumhuriyetçi özgürlük anlayışının kökenlerini Aristoteles'in yurttaş tanımına kadar geri götürmek mümkündür. İnsanı 'ZoonPolitikon'² olarak ele alan Aristoteles'e göre kişi ancak kamusal meselelere katıldığı ölçüde toplumsal bir varlık olabilmektedir (Aristoteles, 1997: 42). Klasik cumhuriyetçi gelenek, kişilerin siyasete katılımında aktifleşmesi ve erdemli yurttaşlar olması bağlamında mükemmeliyetçi bir anlayıştan yola çıkarak yurttaş kimliğini tanımlar. Mesela Aristoteles bu doğrultuda erdemli yurttaş fikrini iyi yaşama sahip olmaya, iyi yaşama sahip olmayı da sivil erdeme indirgeyerek inşa etmeye çalışır (Lovett, 2018: 2). Sivil erdeme (*Civic Virtue*) sahip yurttaşların klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışında özgür olabilmeleri ise "ancak yurttaşın siyaseten aktif olabildiği bir siyasal sistemde mümkün olabilmektedir" (Oldfield, 1990: 52). Modern dönem cumhuriyetçi özgürlük anlayışının savunucularından biri olan Hannah Arendt'e göre ise; özgürlük özel alan-kamusal alan ayrımını aşmış yurttaşların kendilerini kamusal alanda toplumsal pratikler aracılığıyla var edebildiği durumlarda ortaya çıkar (Arendt (2016), aktaran: Kanatlı, 2017: 107). Bu doğrultuda kamusal alan merkeze alan klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışında bireysel özgürlükler yurttaş özgürlüğüne içkin kılınmaktadır. Dolayısıyla modern dönem özgürlük anlayışından farklı olarak klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışı bireysel özgürlükleri özel alana indirgemez, aksine bireyin ancak yurttaş olabildiği ve kamusal meselelere dâhil olabildiği ölçüde özgür olabileceğini iddia eder.³

Klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışının ilk açılımı olan 'kamusallığın' yanında ikinci bir özelliği de öz-yönetim anlayışıdır. Klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışında öz-yönetim ilkesinin önemine değinen Bican Şahin cumhuriyetçi eşitlik bağlamında öz-yönetimin önemini "vatandaşlar yasaya eşit saygı göstereceklerdir, çünkü bu yasayı kendileri eşit olarak yaratmışlardır" (Şahin, 2008: 37) şeklinde açıklar. Benzer şekilde William Blackstone da; klasik cumhuriyetçiler için özgürlüğün öz-yönetim ilkesi gereğince ortak yasalara riayet etmesi sonucunda ortaya çıkan bir eylem olduğunu "yurttaşlar tarafından oluşturulan yasaların olmadığı yerde özgürlüğün hiçbir veçhesi olamaz" sözüyle dile getirir (Blackstone, 1979: 122). Klasik cumhuriyetçi geleneğin modern dönem özgürlük savunucuları arasında gösterilebilecek olan Rousseau'ya göre de özgürlük tek tek iradelerin toplamından daha fazlası olan genel iradeye eşit yurttaşlar olarak itaat etmeyle sağlanabilecek bir özelliktir. Rousseau, öz yönetim ve özgürlük ilişkisinin önemini açığa çıkarmak için kişinin genel iradede somutlaşan yasalara uymasını yurttaşın özgürlüğe zorlanması gerektiği şeklinde özetler (Rousseau, 1999: 58).

Üçüncü özellik olarak; klasik cumhuriyetçi anlayışta özgürlüğün herhangi bir keyfi tahakküm olmadığı koşullarda ortaya çıkabilecek bir durum olduğu söylenebilir. Yurttaşların hem kamusal meselelere hem de yasa yapım sürecine katılım süreçlerinde herhangi bir keyfi tahakküme maruz kalmamaları cumhuriyetçi özgürlük anlayışında bireyin özgürlüğünü icra edebilmesi için zorunlu bir koşuldur (Pettit, 1989: 57). Keyfi tahakkümden muaf olma hali olarak tanımlanabilecek cumhuriyetçi

²Aristoteles Zoon Politikon kavramı ile insanı siyasi bir hayvan olarak tanımlar. Bu kavramı; Eski Yunan site devletlerinde 'insan ancak kamusal meselelere katıldığı ölçüde kendisini diğer canlılardan ayırabilir' anlayışının Aristoteles'teki yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Detaylı bilgi için bkz. Aristotle. (1997). *The Politics*. (Çev) Peter L. Phillips Simpson, Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

³Antik Yunan Klasik Cumhuriyetçi Özgürlük Anlayışı ve Modern Özgürlük Anlayışı arasındaki detaylı farklar için bkz. Constant, Benjamin. (1997). *The Liberty of Ancients Compared with that of Moderns*, London: Palgrave Publication.

özgürlük anlayışı (*freedom as non-domination*) bir anlamda genel iradenin yansıması olan yasaları uygulayacak olan devletin meşru müdahalesini özgürlüğe bir tehdit olarak değerlendirmez. Bu bağlamda, Frank Lovett “Cumhuriyetçi özgürlük savunucularına göre yasalar ve devletin yasal müdahaleleri özgürlüğü kısıtlayan özellikler taşımadığı gibi keyfi tahakküm olmadıkça devletin yasal çerçevesi içerisindeki her bir müdahalesi özgürlüğe müdahale değil aksine kamusal özgürlüğün yaşanması için elzem olduğunu” belirtir. (Lovett, 2018: 3).

Klasik cumhuriyetçi düşünce ile modern cumhuriyetçi düşünceyi ‘Philip Pettit’in Cumhuriyetçilik Anlayışına Eleştiri’ adlı makalesinde karşılaştıran Charles Larmore keyfi tahakkümün neler olabileceği yönünde yürüttüğü tartışmasında “cumhuriyetçilik ve liberalizmin birbirine anayasacılık ve hukuk devleti savunusu üzerinden eklenildiğini ve cumhuriyetçiliğin zorunlu olarak liberalizme dönüşmek zorunda kaldığını” iddia eder (Larmore, 2001: 236). Cumhuriyetçi özgürlük ve liberal özgürlük arasında bireysel özgürlükleri toplumsal özgürlüklere önceleyen modern negatif özgürlük anlayışının ister istemez cumhuriyetçi özgürlük anlayışını kapsayacağını iddia eden Larmore’ın ileri sürdüğü tezi eleştiren Cumhuriyetçi düşünür Philip Pettit’e göre ise cumhuriyetçi özgürlük (*freedom as non-domination*) liberal ‘Negatif Özgürlük (*freedom to*)’⁴ anlayışından tamamen farklıdır. Çünkü liberal negatif özgürlük hiçbir şekilde bireye özgürlüğünü gerçekleştirme adına herhangi bir devlet müdahaleciliğini onaylamazken cumhuriyetçi özgürlük anlayışı yasal çerçevedeki devlet müdahaleciliğini çoğu zaman yurttaş özgürlüğü için gerekli görür (Pettit, 1989: 72). Daha da önemlisi, klasik cumhuriyetçi gelenekte yurttaş özgürlüğünün somut dünyada bir anlamının olabilmesi için devletin ekonomi alanındaki- ‘gelirin adil dağıtımı ile ilişkilendirilse de’⁵- müdahalesi, herhangi bir tahakküm veya kısıtlama altında kalmadan yurttaşların özgürlüğü için elzem olarak değerlendirilir (Lovett, 2018: 9). Bu bağlamda, klasik cumhuriyetçi anlayışta özgürlük ve eşitlik arasındaki formülasyonun nasıl kurulduğunu araştıran Barry Holden’e göre; yurttaşların eşit özneler olarak siyasal eşitliği/siyasal katılımı gerçekleştirebilmeleri için yurttaşların ekonomik imkânlarla da sahip olması gerektiğini “her bireyin kendi hayat planlarını özgürce takip edebileceği adil bir çerçeve sunmayı hedefleyen liberal fırsat eşitliği kavramından farklı olarak, cumhuriyetçi eşitlik en azından kaynakların kabaca eşit dağılımını hedeflemektedir”(Holden, 2007: 17) sözleriyle dile getirir. Yurttaş özgürlüğünü bireysel temel ihtiyaçlar üzerinden analiz eden Jean-Fabien Spitz’e göre “bazı yurttaşların temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı bir toplumda cumhuriyetçi özgürlük ideali gerçekleşemez (Spitz, 1993: 342). Benzer şekilde, Richard Dagger da “hukuk önünde eşitliğin, ancak zenginlik ve mülkiyet bazı kimselerin hukuku kendi çıkarlarına eğmesini engelleyecek bir şekilde dağıtıldığı zaman mümkün olacaktır” ifade eder (Dagger, 2004: 169). Keyfi tahakkümün olmadığı bir duruma indirgenen klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışının somut dünyada biçimsel özgürlükler alanından kurtulabilmesi için ekonomik imkânlarla yapılan vurgular yerli yerindedir denebilir. Yurttaşın refah durumu ile özgürlüğünü gerçekleştirme ihtimali arasındaki ilişkiye değinen Rousseau’nun bu bağlamda “zenginlikler söz konusu

⁴Bireyi yönetsel olarak araştırma nesnesi bağlamına yerleştiren Isaiah Berlin, modern dönem özgürlük anlayışını Negatif Özgürlük ve Pozitif Özgürlük başlığı altında iki kategoriye ayırarak ele almaktadır. Bu bağlamda, Berlin negatif özgürlüğün kişi kendisini gerçekleştirmek için eylemlerinde dışarıdan herhangi bir engelle karşılaşmadığı durumlarda gerçekleşeceğini iddia ederek devletin birey yaşamına herhangi bir müdahalesini negatif özgürlüğün gerçekleşmesi önündeki en büyük engellerden biri olarak tanımlar. Pozitif özgürlük ise, Berlin’e göre, kişinin kendini gerçekleştirmesi için bir dizi dışsal faktörün varlığını koşullandırma girişimidir ki; Berlin, devletin bu yöndeki herhangi bir müdahalesinin özgürlüğün önünde bir engel teşkil edeceği öngörüsünden hareketle pozitif özgürlüğü olumsuz bir özgürlük durumu olarak betimler. Detaylı bilgi için bkz. Berlin, I. (1969). “Two Concepts of Liberty”, In *Four Essays on Liberty*, Oxford: Oxford University Press, 118-172

⁵Bu çerçevede, cumhuriyetçi düşüncede toplumda zenginlerin fakirler üzerindeki kurabilecekleri tahakkümü engellemek üzere, toplumsal zenginlik sosyal adalet temelinde “sınırlı” bir yeniden dağıtıma tabi tutulabilir. Pettit’e göre, devlet eliyle yapılacak yeniden dağıtım sınırlı olmalıdır; çünkü cumhuriyetçi düşünce geleneğinde sadece bireylerin başka bireyler üzerinde kurabileceği tahakkümden değil, fakat aynı zamanda devletin kurabileceği tahakkümden de korkulur. Bu nedenle devletin eline bireylere “keyfi müdahale”de bulunma kapasitesi verilmemelidir” (Şahin, 2008). Detaylı tartışma için bkz.Şahin, Bican (2008). “Özgürlük Ekseninde Liberalizm ve Cumhuriyetçiliğin İlişkisi” içinde Nafiz TOK (Ed.) Antik Bir Düşünce Geleneği Üzerine Çağdaş Yorumlar: Cumhuriyetçilik, Ankara: Orion Yayınları, 2008.

Klasik Cumhuriyetçi Özgürlük Bağlamında Niccolo Machiavelli'yi Yeniden Düşünmek

olduğunda hiç bir vatandaş bir başka vatandaşı satın alabilecek kadar zengin ve hiçbir vatandaş da kendisini satmak zorunda kalacak kadar fakir olmayacaktır” (Rousseau, 1999: 127) sözü, cumhuriyetçi özgürlüğün en önemli özelliklerinden birinin keyfi tahakkümün yurttaşın refah durumuna içkin kılındığını ansitan einstendir.

Son olarak klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışında kamusal ortak çıkarların bireysel çıkarlardan daha öncelikli olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, “ortak iyiyi düşünmeden hareket eden ve dolayısıyla bir anlamda erdemsiz davranacak olan yurttaşların varlığı her zaman cumhuriyetçi özgürlük idealine tehdit oluşturur” (Lovett, 2018: 4) iddiası cumhuriyetçiler arasında yaygın görmüş bir kabuldür. Klasik cumhuriyetçi yurttaşlık anlayışında birey, yurttaş olduğu ölçüde özgürlüğünü yaşayabilir argümanı dolaylı olarak sivil erdem kavramını yurttaşla ilişkilendirerek kişisel çıkarı yerine ortak çıkarı benimseyen yurttaş ideal erdemli birey olarak değerlendirilir. Her ne kadar Don Herzog bu durumu tersten okuyarak bireysel çıkarını ortak çıkara veya kamusal çıkara tercih etmesi durumunu “kişinin ortak çıkar için kendisini feda etmek zorunda kalacağı bir tutsaklığa yol açacağını” (Herzog, 1986: 481) iddia etse de; Lovett’e göre cumhuriyetçi özgürlüğü liberal özgürlükten ayıran en önemli parametrenin bireyin erdem üzerinden yurttaşlık kimliğine sahip olması ve kendi çıkarı yerine ortak çıkarı/ortak iyiyi düşünmesi olduğunu açıkça ifade eder (Lovett, 2018: 4). Çünkü klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışı, ancak ve ancak bencil bireyin erdemli yurttaşla dönüşebildiği toplumsal formasyonlarda kendisine varlık bulabilir (Lovett, 2018: 5).

Yukarıda kabaca ana hatları verilen argümanları özetlediğimizde klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışının dört temel özelliği olduğu söylenebilir: Kamusalılık, öz-yönetim, keyfi tahakkümün olmaması ve bireyin yurttaş olarak erdem üzerinden ortak iyiyeye içkin kılınması. Şimdi bu dört özellik üzerinden Machiavelli’nin özgürlük anlayışını analiz etmeye çalışacağız.

Her şeyden evvel; Machiavelli’de özgürlük kavramının kullanımı eserlerin her ikisinde de (*Prens ve Söylevler*) çoğunlukla “fiziksel tutsaklığa ve keyfi müdahaleye maruz kalmama anlamında” kullanılmaktadır (Colish, 1971: 324). Buradaki özgürlüğü fiziksel tutsaklığa ve keyfi müdahaleye maruz kalmama anlamında ele aldığımızda, Şahin’in de belirttiği üzere, Machiavelli’de özgürlük anlayışı politik ve bireysel formlar olmak üzere iki özellik taşır (Şahin, 2008:33). Bu bağlamda “politik özgürlük, bir yönüyle, bir ülkenin başka bir ülkenin boyunduruğu altında olmaması, bir başka ifadeyle bağımsız olmasıdır. Bir diğer yönüyle, politik özgürlük ülke içinde istikrarın sağlanması, kaos ve keyfi uygulamanın bulunmamasına işaret etmektedir” (Şahin, 2008: 34). Diğer taraftan, yurttaş özgürlüğü, sadece özgür bir şekilde kendi kendini yönetip yasaya itaat eden yurttaş için değil aynı zamanda yasaların sürdürülebilir olup olmadığını veya değişmesi gerekip gerekmediğini de inceleyen sorumlu yurttaşlar içindir (Tannenbaum ve Schultz, 2005: 159). Machiavelli’nin düşüncesinde özgürlüğü keyfi müdahalelerden ve fiziksel tutsaklıktan arındırılmış bir alana konumlandırmasının birinci yansıması Machiavelli’nin “özgürlüğün tirandan muaf olma ile ortaya çıkabilecek bir durumdur” (Machiavelli (2009), aktaran; Colish, 1971: 334) sözünde açığa çıkmaktadır. Daha da önemlisi Machiavelli, “Prens yönetiminde olan insanlar basitçe nasıl özgürce yaşayacaklarını bilmemektedir (*Vivereliberononsanno*)” sözüyle tek bir kişinin yönetiminin öyle ya da böyle despotik ve tiranlığa meyilli olacağını ifade eder (Colish, 1971: 334). Özgürlüğü, prens veya monarşinin olmadığı durumlarda ortaya çıkacak bir durum olarak betimleyen Machiavelli, *Söylevler* adlı kitabında Genoa şehir devletinin özgürlük ve tiranlığını bir potada eritmelerini açık bir şekilde yadırgamaktadır (Machiavelli, 2009: 37). Dolayısıyla Machiavelli açısından özgürlüğün konumlandırıldığı ilk nokta, keyfi tahakküme yol açma ihtimali yüksek olan monarşi yönetimi ile yurttaş özgürlüğünün uyumsuz olacağı fikriyle kesişmektedir.

Machiavelli de özgürlük kavramının içeriğini açıklayacak unsurlardan biri de Machiavelli’nin kişinin özgür olabilmesi için özgürlüğü icra edebilecek derece ekonomik imkânlarla sahip olunması gerektiğinin altını çizmesidir. Bu bağlamda, Floransa’da soylu bir kesimin Floransa iktidarına olan borçlarından kurtulmak için Yunan Dükünü desteklemesi olayını özgürlükler açısından irrite edici bulan Machiavelli’ye göre “yurttaş özgürlüğü ancak ekonomik imkânlar dâhilinde icra edilebilecek bir

özelliğe sahiptir".⁶ Çünkü Machiavelli'ye göre fiziksel tutsaklığın aşılması tek başına yeterli bir koşul olmayacağı için yurttaşın erdemli bir hayat sürerek kendi hayat planlarını özgürce gerçekleştirebilmesi için ekonomik imkânlarla da sahip olması gerekir (Machiavelli, 2009: 41).

Özgürlüğün Machiavelli'deki izdüşümünü yansıtacak bir diğer özelliğe göre de; Machiavelli'nin geliştirmiş olduğu Virtu ve Fortuna kavramlarına içkin olan özgür iradenin toplumsal pratikler alanındaki yansımada kendisine vücut bulur. Kişinin Virtu sahibi olması demekaynı zamanda o kişide bilgelik, cesaret, özenetim, dürüstlük, cömertlik ve kurnazlık gibi yeteneklerin olacağı anlamına gelmektedir (Heater (2007), aktaran; Öztürk, 2013: 187). Kişi Virtu sayesinde insani şeylerin kayganlığını ya da belirsizliğini ifade eden Fortuna'yı kendi lehine değiştirmeye çalışır (Öztürk, 2013: 187). Dolayısıyla Virtu ile Fortuna arasındaki diyalektik ilişki insanın özgürce eyleyebilme durumunda açığa çıkarır ki; Machiavelli bu durumu "talih davranışlarımızın yarısını düzenler, diğer yarısı ise bize aittir" (Machiavelli, 1998: 218) sözüyle özetler. Burada üzerinde durulması gereken kavram hem kurucu lider imgesi olarak Prens hem de yurttaşların özgürlüğe dair temel özelliğini belirleyecek olan "özgür irade" (*Free Will*) kavramıdır. Machiavelli'deki özgür irade kavramı Giuseppe Prezzolini'nin de belirttiği üzere sadece zihinsel bir uğraş anlamına tekabül etmemektedir (Prezzolini, 1967: 54). Dolayısıyla, Machiavelli özgür irade kavramını 'Senacavari bir özgürlük bağlamında'⁷ ruhsal, dinsel tekerrür anlamlarına gelecek şekilde ele almamaktadır. Aksine; Machiavelli'ye göre özgür irade, Colish'in de belirttiği üzere, "insana bütünsel bir açıdan yaklaşan, ruhsal ve bedensel eyleme geçme hareketliliği olarak Virtunun Fortunaya galebe çalabilmesi anlamında insanda açığa çıkan" bir durumdur (Colish, 1971: 11). Burada dikkat edilmesi gereken nokta hem prens hem de erdemli yurttaşlar için özgür iradenin metafiziksel ve etik bağlamda değil de toplumsal pratikler bağlamında açığa çıkması gerektiği hususudur. Dolayısıyla Machiavelli, Virtu'ya ve toplumsal pratiklere endekslenen özgür irade kavramını, aynı zamanda politik öznelerin kamusal meselelere özgürce katılabilmesi anlamında Fortuna'ya eklenen reel politika alanıyla ilişkilendirmiş olur. Özneler bu durumda Virtu sayesinde hem öz-yönetime hem de kamusal alana erdemli özgür yurttaşlar olarak katılmış olacaklardır.

Son olarak Machiavelli'nin, birey-toplum-devlet ilişkisini insanın doğasına dair yapmış olduğu tanım üzerinden geliştirmesi Machiavelli'nin özgürlük anlayışının bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Machiavelli insanın doğasına dair görüşlerini "insanlar hakkında genel olarak nankör, hırslı, maymun iştahlı ve ikiyüzlü oldukları ve tehlikeden uzak dururken kazançlarının peşinden koştukları söylenebilir" (Machiavelli, 1998: 66) şeklinde açıklamaktadır. İnsanın bu şekilde nankör, bencil ve erdemsiz bireyler olarak tanımlanması Machiavelli'nin özgür yurttaşları yaratma adına tekrardan Virtu kavramına yönelmesine yol açar. Machiavelli, insana dair bu olumsuz tablonun ancak ideal cumhuriyet yönetiminde aşılabileceğini iddia eder (Machiavelli, 2009: 39-40). Bu doğrultuda Machiavelli, egoist bireylerin cumhuriyetin erdemli yurttaşı olmalarından dolayı ideal bir cumhuriyette bireysel çıkarları yerine kamu yararını veya ortak çıkarı düşünerek hareket edeceklerinin özellikle altını çizer (Machiavelli, 2009.: 74). Daha da önemlisi; Machiavelli'ye göre yurttaşlar özgür olabilmek için böyle davranmak zorundadırlar. Bu durumu Colish şu şekilde özetler: "Machiavelli'nin düşüncesinde kamu yararı doğrultusunda yönetilmeyen, halkın yasa yapım sürecine ve yönetime katılmadığı bir toplulukta cumhuriyetçi özgürlük ideali gerçekleştirilemez" (Colish, 1971: 341).

Klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışının temel özellikleri ile Machiavelli'nin özgürlüğe dair genel düşünceleriyle birlikte ele alındığında; Machiavelli'yi teorik olarak cumhuriyetçi özgürlük anlayışının savunucusu olarak değerlendirmek son derece mümkündür. Klasik cumhuriyetçi özgürlük anlayışının temel özellikleri olan 'kamusallık', 'öz-yönetim', 'keyfi tahakkümün olmaması' ve 'bireyin

⁶Ayrıntılı tartışma için bkz. Colish, Marcia, L. (1971) *Journal of the History of the Ideas*, Vol. 32, No. 3, s. 325.

⁷Lucius Annaeus Seneca, Özgür İrade durumunun insanın fiziksel olarak tahakküm altında olabileceği durumlarda bile gerçekleşebileceğini iddia eder. Dolayısıyla, Seneca'ya göre köle olan bir insan bile içsel özgürlüğe sahip olabilecektir ki kölelik bile bir insanın gerçek anlamda ruhunun özgürlüğünü engelleyemeyecektir. Detaylı bilgi için bkz. Lucius Annaeus, Seneca. (2017) *Bilgenin Sarsılmazlığı*, (Çev), Elif Burcu Özkan, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

yurttaş olarak erdem üzerinden ortak iyiye içkin kılınması' gibi unsurların Machiavelli tarafından da savunulduğu görülmektedir. Fakat asıl mesele; Machiavelli'nin cumhuriyetçi özgürlük idealini gerçekleştirmek için özellikle Prens ve Söylevler adlı kitaplarında öne sürdüğü argümanların Machiavelli'nin beklentisi doğrultusunda uyumlu olduğu mu yoksa birbiriyle çeliştiği mi sorusuna cevap bulabilmektir. Makalenin bir sonraki bölümünde bu sorun tartışmaya açılacaktır.

3. Özgürlük Bağlamında Tiran-Yurttaş Paradoksu ve Tiranın Devamlılığı Sorunu

Machiavelli'nin siyasal düşüncesinde Prens'in kurucu lider rolünde araçsal bir değere sahip olduğunu ve dolayısıyla gerçekleştirmek istediği idealin cumhuriyetçi bir sistemde yurttaş özgürlüğü olduğu yönünde literatürde bir hayli argüman geliştirilmiştir⁸. Fakat Machiavelli'nin bu idealini gerçekleştirmesi yönünde öne sürdüğü argümanların dört önemli paradoksa yol açtığı ve bu paradoksların da tiran-yurttaş özgürlüğü diyalektiğinde tiranın devamlılığı sorununa evirildiği söylenebilir.

Tiran-yurttaş özgürlüğü diyalektiğinde açığa çıkan paradokslardan birincisi Machiavelli'nin insan doğasına dair yapmış olduğu tasvirde kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, Machiavelli Prens adlı kitabında kurucu lider rolünde olacak olan prens, kitlelerin erdemsiz, açgözlü, dar görüşlü ve kendilerini yönetmekten aciz olduğu yönünde öğütler vererek despotun halkı bir arada tutabilmek için gerektiğinde halka yalan söyleyebileceğini ve hileye başvurabileceğini söyler (Machiavelli, 1998:51). Hatta Machiavelli'ye göre klasik ahlaki bağların açgözlü ve nankör insanları bir araya getiremeyeceği için Prens rahatlıkla halkına yalanlar da söyleyebilecektir (Machiavelli (1998), aktaran; Şahin, 2008: 37). Gisela Bock ve Quentin Skinner'in deyiimiyle Machiavelli'nin Prensi kurucu iktidar aşamasında ülkenin siyasi birliğini sağlamak adına hem ikiyüzlü davranmak zorundadır hem de iktidarını sürdürmek için halkı aldatmak zorundadır (Bock ve Skinner, 1971: 68). Bir anlamda kurucu iktidar rolünde olan prensin istikrarlı bir devlet kurabilmesi için geleneksel ahlaki öğretilerden arınarak yeni bir başlangıç yapması gerekir. Bir başka deyişle, Prens yeni bir başlangıç yapmanın tek yolu olarak yeni bir yasa ve halkı o yasaya itaat etmeye zorlayacak yeni ve güçlü bir lider olmalıdır (McCormick, aktaran Öztürk, 2013: 192). Prense dair Machiavelli'nin sıraladığı bu özellikler kurucu lider rolünde olan Prens'in oluşturacağı yasaların ve kurumların nasıl erdemli yurttaşlar yetiştireceği sorusunu akla getirmektedir. Bu durumda iki ihtimal açığa çıkmaktadır ki her iki durumda da Machiavelli'nin beklentisi doğrultusunda bir sonuca ulaşamayacağı gerçeği yatmaktadır. Bu ihtimalleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

i-) Prens, halkını çok iyi tanıdığı için (halk, nankör, açgözlü, erdemsiz vs) siyasal birliği inşa ederken yalana ve hileye başvurarak halkını aldatacaktır.

ii-) Virtu kavramı sayesinde Prens erdemli davranarak halkına gerçekleri açıklayacak ve halkın erdemli yurttaşlar olabilmesi için yasalar ve kurumların dışında 'toplumsal normlara da başvurarak' halkı bir arada tutmaya çalışacaktır.

Birinci ihtimali ele aldığımızda; kurucu iktidar rolünde olan Prens halktan açıkça gerçeği görmemelerini istemekte ve aynı zamanda yalan üzerine inşa edilmiş bir devlette yalan ve hileyle donatılmış bir erdemi dayatacaktır ki bu durum Machiavelli'nin ideal özgür yurttaş yaratma düşüncesine uygun düşmeyecektir. Çünkü bir önceki bölümde de tartışıldığı gibi egoist insanı erdemli yurttaş kılacak en önemli unsur bireyin Virtu sayesinde gerçeğe uygun erdemli vatandaş olarak yapılacak yasalara katılması ve özgürlüğünü kamusal alanda bu şekilde erdemli yurttaş olarak icra edebilmesidir. Yine benzer mantıkla Prens Virtu sayesinde devletin ve halkın bekasını korumak için toplumsal normları ve kurumları yalan üzerine inşa etmek zorunda kalmışsa o zaman Virtu kavramının yurttaştaki yansıması

⁸Bu yöndeki tartışmalar için Bkz. Bock Gisela, Skinner, Quentin. (1971). *Machiavelli and Republicanism*, Cambridge: Cambridge University Press.

Klasik Cumhuriyetçi Özgürlük Bağlamında Niccolo Machiavelli'yi Yeniden Düşünmek

ile prensteki yansıması tamamen birbirine zıt konumda olacak ve özgürlük açısından her iki durumda da erdemsizlik erdeme için kılınmaz zorunda olacaktır.

İkinci ihtimali değerlendirdiğimizde ise; Prens halkına geleneksel ahlaki öğretilerin reel dünya ile uyuşmadığını ve dolayısıyla bugüne kadar insanları bir arada tutan geleneksel toplumsal normların yalandan ibaret olduğunu açıklayarak insanları bir arada tutacak yeni yasalar, kurumlar ve normlar yaratma yoluna gidecektir. Bu aşamada Lovett'in da belirttiği üzere Prens oluşturacağı kurumlar ve yasalar tek başına sivil erdemi inşa etmede yetersiz kalacağı için toplumsal normlara başvurmak zorunda kalınacaktır (Lovett, 2018: 12). Bir anlamda bu durum kurucu liderin ülkenin birliğini bir kez sağladıktan sonra cumhuriyetçi bir düzene geçiş aşamasında Heater'ın da belirttiği üzere yurttaşlık eylemiyle donatılmış insanlara ihtiyaç duyulmasını önceler ki bu da erdemli yurttaşların elde edilmesi sürecinde Machiavelli'de Sivil Din kavramının devreye girmesine yol açacaktır (Heater (2007), aktaran Öztürk, 2013: 187). Fakat burada Machiavelli dinin araçsal yönü üzerinden birey-toplum ilişkisini inşa etmeye çalıştığı için Sivil Din kavramının erdemli yurttaşlar yetiştirip yetiştiremeyeceği yine birinci ihtimalde olduğu gibi Virtu kavramı üzerinden ele alınmayı gerektirir. Bu bağlamda, Şahin, Machiavelli'nin sivil din kavramına için Tanrı görüşünü şu şekilde açıklar: "Tanrı korkusu insanları ortak iyiye sevk etme ve halkı bir arada tutma nitelikleri bakımından son derece işlevseldir. Bu nedenle Machiavelli'nin Prensi dindar olmasa da dindar görünmeye çalışmalıdır" (Şahin, 2008: 72). Bu durumda ikinci ihtimaldeki Virtu kavramına için olan erdemli Prens veya erdemli Yurttaş ikilemi tekrardan bu kez sivil din üzerinden açığa çıkmaktadır.

Bir diğer paradoks ise Machiavelli'nin özgürlük bağlamında erdemli yurttaşı ortak çıkar veya kamusal çıkar doğrultusunda davranmasını istemesi durumunda açığa çıkmaktadır. Machiavelli'nin yaşadığı dönemde İtalya'nın toplumsal ve ekonomik bağlamını incelediğimizde İtalya'nın feodal üretim tarzından kapitalist üretim tarzına geçiş aşamasında olduğunu söyleyebiliriz. Yaşlı, Machiavelli'nin yaşadığı dönemdeki İtalya'nın durumunu aşağıdaki şekilde özetlemektedir:

"Machiavelli'nin yaşadığı dönemde İtalya ekonomik ve kültürel açıdan son derece ileri, fakat siyasi ve askeri açısından geri bir görünümdeydi. Mali kapitalizm, İtalyan şehir devletlerinde gelişmeye başlamış ve bu kentlerde bankacılık, sigortacılık gibi faaliyetler büyük yaygınlık kazanmıştır. Kapitalist üretim biçimine uygun bir şekilde kurulmuş tekstil atölyelerinin faaliyet gösterdiği Kuzey İtalya'da ise doğmakta olan proletaryanın ilk ayaklanmaları gerçekleşmektedir. Buna mukabil, siyasi açıdan tam bir parçalanmışlık söz konusudur ve İtalya beş büyük kent devleti (Floransa, Milano, Napoli, Roma ve Venedik) arasındaki iktidar mücadelelerine sahne olmaktadır" (Yaşlı, 2016: 2).

Machiavelli'nin insanı egoist, nankör ve sırf kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden bireyler olarak tasvir etmesinin en önemli nedenlerinden biri Ellen Meiksins Wood'un da belirttiği üzere kapitalist üretim ilişkilerinin insan üzerindeki etkileri olduğu söylenebilir (Wood, 2005: 197). Machiavelli'nin yaşadığı dönemde İtalya'da sınıfsal bir yapının olması ve üretim araçlarının özel mülkiyetinin meşru sayılmasından kaynaklı sınıfsal eşitsizlikler Machiavelli'nin en azından ortak iyi kavramını öne sürmesine yol açmıştır (Wood, 2005: 197.). Fakat Machiavelli, Ronald Terchek'in de belirttiği üzere, özgürlüğün yaşanmasında üretim araçlarına sahip olmayan kitlelerin tutsaklığına yol açan özel mülkiyeti sadece doğal bir şey olarak görmemekte aynı zamanda onu lağvetmek yerine olası olumsuz etkilerini sınırlamaya çaba harcamaktadır (Terchek, 1997: 45). Machiavelli'nin Yurttaş Özgürlüğünü ekonomik imkânlarla için kıldığını yukarıda görmüştük. Dolayısıyla, Machiavelli kurucu lider konumunda olacak Prensten ekonomik eşitsizliklerin yol açacağı olumsuzlukları hafifletme adına yasalar yapmasını ve sonrasında da yurttaşların da bu yönde yasalara itaat etmelerini özgürlük olarak kodladığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda, hem Prens hem de yurttaşlar ortak iyi veya kamu çıkarı adına hareket etmek zorundadırlar. Öte taraftan kapitalist üretim ilişkilerinin ortaya çıkmaya başladığı ve sınıfsal çatışmaların keskinleştiği bir dönemde tamamen birbirinden farklı ve zıt çıkarlara sahip

sınıfların ortak iyi ekseninde uzlaştırılmaya çalışılması Prens ile kitleler arasında bir gerilime yol açmaktadır. Prens üretim araçlarından yoksun fakat bireysel ihtiyaçlardan kaynaklı -ev vb.- mülk sahibi yurttaşların veya tamamen yoksul olan kitlelerin çıkarlarını ortak iyiye indirgemede ya yeniden yalana başvurmak zorunda kalacaktır ya da kitlelerin tutsaklığını meşrulaştırmak için siyasal birliği sağlama uğruna sınıfsal çıkar çatışmalarını despotik bir özellik göstererek yasalar, kurumlar ve toplumsal normlar aracılığıyla baskı altında tutmak zorunda kalacaktır.

Son olarak; Machiavelli'nin temel amacı olan İtalyan birliğini sağlama aşamasında tiran-yurttaş özgürlüğü bağlamında sürekli tirana ihtiyaç duymak zorunda kaldığı gerçeğinde yatan paradokstan bahsedilebilir. Machiavelli, Öztürk'ün de belirttiği üzere, “çok açık bir şekilde bozulmayı durduracak bir yasa, lider ya da bir rejimin olmadığını düşünür. Demekki yozlaşma uzun erimde kaçınılmazdır” (Machiavelli, 2009: 93). Benzer şekilde, Machiavelli insanların tutkuları aynı olduğu için tarihin sürekli bu bozulma ekseninde kendini tekrar edeceğini iddia eder (Machiavelli, 2009.: 148). Yozlaşmanın özgürlüğün önündeki en büyük engellerden biri olduğunun altını çizen Machiavelli halkın erdemli dahi olsa her an yozlaşma tehlikesi ile karşı karşıya kalacağını ve geçici bir süreliğine bu yozlaşmanın önlenmesi için tiranın tekrardan başa geçebileceğini ifade eder (Machiavelli, 2009: 154). Öte taraftan Machiavelli, Maurizio Viroli'nin de belirttiği üzere, reel politik alanda yurttaşlar arasında uyuşmanın değil de çatışmanın hâkim olduğunu iddia ederek önemli olanın ideal bir düzende bu çatışmayı sonlandırmak değil; aksine çatışmayı yozlaşmaya mahal vermeyecek şekilde mümkün olduğunca uzun süreye yaymaktır (Viroli, 1993: 155). Burada üzerinde durulması gereken nokta; İtalyan birliğinin sağlanması ve sürdürülebilmesi durumunun yurttaş özgürlüğünden daha önemli olup olmadığı sorudur. Bu soruya Machiavelli'nin temel amacı olan İtalyan birliğini sağlamak argümanını hatırlayarak cevap vermek mümkündür. Hatırlanacağı üzere, Machiavelli için yurttaş özgürlüğü ülke birliğinden geçmekteydi. Dolayısıyla, reel politik alanda her an yozlaşma tehlikesiyle karşı karşıya olan ve ortak iyi ekseninde bir araya gelemeyen potansiyel yurttaşların özgürlük-ülke güvenliği diyalektiğinde Machiavelli'nin yurttaş-toplum-devlet formülasyonunda güvenliği sağlayacak ve yozlaşmayı geciktirecek bir tirana sürekli ihtiyaç duyacağını söylemek pekâlâ mümkün gözükmektedir. O halde, İtalyan birliğini sağlama kaygısı düzleminde Machiavelli'nin yurttaşların erdemli dahi olsalar yozlaşacağını ve bu yozlaşmanın ancak geçici bir despotun tekrardan iktidara gelerek önenebileceğini öne sürdüğü ve dolayısıyla İtalya'nın toplumsal ve ekonomik koşulları ile Machiavelli'nin halka dair yakıştırmaları hesaba katıldığında sürekli bir tirana ihtiyaç duyulacağı söylenebilir.

4. Sonuç

Batı siyaset felsefesi geleneğinde Machiavelli'nin politik kuramı tarihten günümüze kadar geniş anlamda sosyal bilimlerde dar anlamda ise siyaset biliminde birçok alanı etkileyebilmiştir. Machiavelli'nin yaşadığı dönemin tarihsel ve toplumsal bağlamı hesaba katıldığında, günümüze değin süren bu etkinin temel nedeni onun yapıtlarının zengin bir çerçevede ele alınmış olmasıdır. Düşünürün tiranlık ve zorbalık savunucusu mu olduğu yoksa özgürlük savunucusu mu olduğu yönündeki tartışmalar aynı zamanda farklı entelektüel çevrelerin Machiavelli'nin çalışmalarını farklı perspektiften ele aldığını göstermektedir. Literatürde yoğun tartışmalara neden olan Machiavelli'nin özgürlüğe dair geliştirmiş olduğu argümanları analiz ederek Machiavelli'nin teorik olarak klasik cumhuriyetçi özgürlük savunucusu olduğu bu makalede etraflıca tartışıldı. Daha da önemlisi, Machiavelli'deki cumhuriyetçi özgürlük idealinin gerçekleşebilmesinin önündeki engellerin bir takım Machiavellist paradokslardan türediği de yine bu makalede tartışmaya açıldı. Benzer şekilde makalede Machiavelli'nin tiranlık-yurttaş özgürlüğü gerilimini aşamadığı ve her defasında yurttaş özgürlüğü karşısında tirana ihtiyaç duymak zorunda kalacağı yönünde bir hipotez test edilmeye çalışıldı. Bu bağlamda, özellikle, tiran-yurttaş özgürlüğü paradoksları olarak makalede dile getirilen argümanlar bizlere açıkça şunu gösterdi: Machiavelli'nin kurucu lider imgesi olarak tasarladığı araçsal Prens, ister istemez yurttaş özgürlüğünü güvence altına alacak, sınıfsal çıkarları klasik ortak çıkar kavramının dışına taşıyabilecek ve toplumu

bir arada tutacak yasaların ve kurumların en azından uzunca bir süre devamını sağlayacak bir düzene ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Fakat Makyavelli'nin siyasi düşüncesinin yol açtığı bu türden çelişkiler, tiran-yurttaş özgürlüğü diyalektiğinde Machiavelli'yi yeniden düşünmemize yol açmaktadır.

Kaynakça

- Arendt, H. (2016). *İnsanlık Durumu*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aristotle. (1997). "The Politics", With Introduction, analysis, and notes, (Çev. Peter L. Philips) *Simpson as The Politics of Aristotle*. Chapel Hill, The University of North Carolina Press.
- Blackstone, W. (1979). *Commentaries on the Laws of England*, Chicago, University of Chicago Press.
- Bock G. ve Skinner, Q. (1971). *Machiavelli and Republicanism*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Colish, Marcia, L. (1971). The Idea of Liberty in Machiavelli, *Journal of the History of the Ideas*, 32 (3): 323-350.
- Constant, B. (1997). *The Liberty of Ancients Compared with that of Moderns*, London, Palgrave Publication.
- Dagger, R. (2004). *Communitarianism and Republicanism*, (Ed. G. F. Gaus ve C. Kukathas), *Handbook of Political Theory*: 167-179, London, Sage Publications.
- Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın Kısa Tarihi*, (Çev. M. Delikara Üst), Ankara: İmge Yayınları
- Hegel, G.W. F. (1975). *Lectures on the Philosophy of World History*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Herzog, D.(1986). Some Questions for Republicans, *Political Theory*, 14 (2): 473–93.
- Holden, B. (2007). *Liberal Demokrasiyi Anlamak*, (Çev. Hüseyin Bal), Ankara, Liberte.
- Kanatlı, M. (2017). The Concept of Freedom in Hannah Arendt's Political Thought, *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 7 (2): 101-112.
- Larmore, C.(2001). A Critique of Philip Pettit's Republicanism, *Philosophical Issues* 11 (2): 229–43.
- Lovet, F. (2018). Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2018). Republicanism, (Erişim Tarihi 29. 04. 2020): <https://plato.stanford.edu/archives/sum2018/entries/republicanism/>
- Machiavelli, N. (1998). *Prince*, Chicago, The University of Chicago Press.
- Machiavelli, N. (2009). *Söylevler*, (Çev: Alev Tolga), İstanbul, Say Yayınları.
- Oldfield, A. (1990). *Citizenship and Community: Civic Republicanism and the Modern World*, London, Routledge Press.
- Öztürk, A. (2013). Machiavelli Düşüncesinde Cumhuriyetçi Özgürlük ve Kurucu Lider İmgesi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 68 (2): 181-204.
- Pettit, P.(1989). "The Freedom of the City: A Republican Ideal," (Ed. Alan Hamlin ve Philip Pettit), *The Good Polity*, Oxford, Blackwell Publishers.
- Prezzolini, G. (1967). *Machiavelli*, New York, Michigan University Press.
- Rousseau, J.J. (1999). *Discourse on Political Economy And The Social Contract*, (Ed. ve Çev. Betts, Christopher), Oxford, Oxford University Press.
- Sandel, M. (1996). *Democracy's Discontent America in a Search of a Public Philosophy*, Cambridge, The Belknap Press of Harvard University Press.
- Spitz, Jean, F. (1993). The Concept of Liberty and A Theory of Justice and Its Republican Version, *Ratio Juris*, 7 (3): 331–47.
- Şahin, B. (2008). "Özgürlük Ekseninde Liberalizm ve Cumhuriyetçiliğin İlişkisi" içinde Nafiz TOK (Ed.) *Antik Bir Düşünce Geleneği Üzerine Çağdaş Yorumlar: Cumhuriyetçilik*, Ankara, Orion Yayınları.
- Tannenbaum, D., D. Schultz. (2005). *Siyasi Düşünce Tarihi Filozoflar ve Fikirleri*, Çev. Fatih Demirci, Ankara: Adres Yayınları
- Terchek, Ronald, J. (1997). *Republican Paradoxes and Liberal Anxieties*, Lanham, Rowman and Littlefield.
- Vatter, Miguel. E. (2000). *Between Form and Event: Machiavelli's Theory of Political Freedom*, New York: Springer Press.
- Viroli, M. (1993). "Machiavelli and Republican Idea of Politics", (Ed. Skinner Quentin), *Machiavelli and Republicanism*, Cambridge, Cambridge University Press.



Mehmet Kanatlı

Vol: 3 Issue: 4

Fall 2020

Klasik Cumhuriyetçi Özgürlük Bağlamında Niccolo Machiavelli'yi Yeniden Düşünmek

- Yaşlı F. (2020). Bilim ve Gelecek Dergisi. (2016) Machiavelli'yi Yeniden Okumak, (Erişim Tarihi: 07. 05. 2020): <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2016/03/01/machiavelliyi-yeniden-okumak/>
- Wood, E. M. (2005). *Property and Freedom*, Cambridge, MIT Press.